

5. Viisitoista päivää: irakilaisten turvapaikanhakijoiden matka Euroopan halki

Saara Koikkalainen & Tapio Nykänen

5.1. Johdanto

Vuosina 2015 ja 2016 Eurooppaan saapui noin miljoona turvapaikanhakijaa itäisen Välimeren reittinä tunnettua väylää pitkin (Crawley ym. 2016a). Turvaa ja parempaa tulevaisuutta etsivät ihmiset riskeerasivat henkensä kumiveneissä matkatessaan Turkista Kreikan saarille, siirtyivät Ateenasta bussilla Makedonian läpi, kävelivät metsäreittiä Serbiasta Unkariin ja sieltä Itävallan kautta junilla eri Euroopan maihin. Osa heistä jatkoi Saksan, Tanskan ja Ruotsin halki Haaparannan ja Tornion rajalle anoakseen turvapaikkaa nimenomaan Suomesta, vaikka siihen olisi ollut tarjolla monia mahdollisuuksia pitkän matkan varrella. Ilmiö oli monella tapaa poikkeuksellinen (ks. tässä teoksessa Nykänen ym.).

Monitahoista muuttoliikeilmiötä, kuten Eurooppaan lähivuosien ajan suuntautunutta muuttoliikettä, ei voi tyydyttävästi selittää millään yhdellä yksinkertaisella tekijällä. Eurooppaan saapuu ihmisiä monista eri maista ja heitä työntävät, vetävät ja motivoivat erilaiset tekijät lähtö-, transit- ja kohdemaista sekä muuttajan omaa elämäntilanteesta riippuen. Kyseessä on niin sanottu moninainen muutto (engl. *mixed flow*), jossa sotaa tai henkilökohtaista vainoa pakenevien ihmisten mukana on myös työtä, opiskelupaikkaa tai ylipäätään parempia tulevaisuudennäkymiä tai jopa jonkinlaista seikkailua etsiviä nuoria ihmisiä (Fargues 2015; Crawley ym. 2016b; IOM 2016a). Viime vuosina itäisen Välimeren reittiä Eurooppaan saapuneet olivat liikkeellä monista eri syistä. Silti leimaavaa oli, että he olivat pääosin lähtöisin maista, joiden kansalaisiin kohdistuu Geneven pakolaissopimuksen tarkoittamaa vainoa (UNHCR

2011; Goodwin-Gill 2014, 37–39). Näin ollen tapahtumista on mielekästä puhua myös pakolaisuuden käsitteen eikä vain merkitykseltään laajempien muuttoliikkeen tai siirtolaisuuden käsitteiden kautta.

Castles (2003) näkee niin kutsutun pakotetun muuttoliikkeen eli pakkomuuton (engl. *forced migration*) elimellisenä osana globaaleja Pohjoinen-Etelä-suhteita. Muuttoliikkeet eivät ole vain toinen toistaan seuraavien hätätilojen ja konfliktien välittömiä seurauksia vaan useisiin syihin kietoutuneita rakenteellisia ilmiöitä. Pakkomuutto on yhteydessä esimerkiksi taloudellisesti motivoituneeseen muuttoliikkeeseen, eikä näitä tule tarkastella erillisinä ilmiöinä, vaan osana globaalia eriarvoistumista ja vallitsevaa maailmanjärjestystä (ks. tässä teoksessa Ahonen & Kallius). Myös pakolaisuutta aiheuttavat konfliktit ovat usein monisyisiä ja niiden ratkaisemista vaikeuttavat sotivien osapuolten erilaiset intressit sekä ulkopuolisten tahojen edut ja valtakamppailut. Globaalin pohjoisen intressit esimerkiksi öljy- tai timanttituotannon voitoista voivat aloittaa sotia tai pitkittää konflikteja.

Merkittävää nousua Eurooppaan pyrkivien ihmisten määrässä vuonna 2015 on selitetty sotilaallisten konfliktien eskaloitumisella ja turvattomuuden lisääntymisellä keskeisillä lähtöalueilla. Erityisesti Syyrian sota ja ISIS'in (Irakin ja Suur-Syyrian Islamilainen valtio) toiminta Irakissa sekä pitkittyneet konfliktit Afganistanissa, Somaliassa, Etelä-Sudanissa ja useissa muissa Afrikan maissa vaikuttivat tilanteeseen (Metcalfe-Hough 2015; Crawley ym. 2016b). Poliittisten tai sotilaallisten vihollisten heikentäminen ajamalla väestöä pakolaisuuteen voi olla yksi sodankäynnin strateginen tavoite (Kaldor 2012), ja tätä strategiaa on käytetty esimerkiksi Irakin sisäisissä valtataisteluissa (al-Khalidi & Tanner 2007). Väestön ajamista pakolaisuuteen on käytetty myös kansallisvaltioiden rakentamisessa, kun on pyritty luomaan etnisesti tai uskonnollisesti yhtenäinen kansa, joka soveltuu vallanpitäjien tarkoituksiin (Hansen 2014, 256–257).

Tilanteen eskaloitumiseen liittyi myös dominoilmiöitä. Kun muuttopaine Lähi-idän konfliktimaissa kasvoi, alkoivat pakolaisia jo aiemmin vastaanottaneet naapurimaat ”täyttyä” tulijoista. Turkista oli vuonna 2014 tullut maailman suurin pakolaisväestöä (noin 2,5 miljoonaa) asuttava valtio (UNHCR 2016). Asunnoista, työstä ja ylipäänsä mielekkäästä tekemisestä alkoi tulla pulaa, sillä vaikka Turkki on liberaalisti ottanut vastaan lähinnä Syyriasta, mutta myös Irakista pakenevia ihmistä, heihin suhtaudutaan maassa vain väliaikaisesti oleskelevana ryhmänä (Genç & Öner 2016; Sirkeci & Pusch 2016). Ilmiö nosti itäisen Välimeren Turkista Kreikkaan kulkevan reitin suosituimmaksi väyläksi Eurooppaan, ohi keskisen Välimeren reitin, joka kulkee Libyasta Maltalle ja Italiaan (Fargues 2015; Frontex 2016). Kansainvälisen siirtolaisuusjärjestön IOM:n tiedonkeruu paljastaa, että näitä reittejä käyttävät eri kansalaisuudet ja väestöryhmät. Keskisen Välimeren reittiä matkaavat ovat nuorempia, eli noin 22-vuotiaita, ja lähtöisin esimerkiksi Nigeriasta, Eritreasta ja muista Saharan eteläpuolisen Afrikan maista. Itäistä reittiä saapuneet ovat puolestaan hiukan vanhempia, noin 28-vuotiaita, ja reitin käyttäjien merkittävimmät lähtömaat ovat Afganistan, Syyria, Pakistan ja Irak. Kumpaakin reittiä matkanneista vain noin 17 prosenttia on naisia. (Galos ym. 2017, 13.)

Tässä luvussa täydennämme kuvaa Eurooppaan niin kutsutun pakolaiskriisin aikaan suuntautuneesta muuttoliikkeestä tarkastelemalla ilmiötä muuttoliikepäätöksenteon ja mielikuvamuuttamisen (engl. *cognitive migration*, Koikkalainen & Kyle 2015) näkökulmista. Näemme pakolaismatkan tilallisena ja ajallisena jatkumona, jossa menneen pohtiminen ja tulevaisuuden suunnittelu vaikuttavat henkilön suunnitelmiin ja siihen tapaan, jolla hän kertoo tarinaa omasta elämästään. Tieteellisessä kontekstissa luku sijoittuu monitieteisen muuttoliiketutkimuksen kentälle (esim. Faist 2000; Samers 2010; Castles, de Haas & Miller 2013). Keskitymme laajan muuttoliikkeen sisällä tapahtuneeseen ilmiöön eli irakilaiden turvapaikanhakijoiden matkaan Suomeen. Luvussa hahmotellaan syitä siihen, miksi tuhannet irakilaiset päättivät lähteä pitkälle, yli viidentuhannen kilometrin matkalle pohjoiseen juuri vuonna 2015. Selvitämme myös sitä, minkälaiden verkostojen kautta muuttajat saivat tietoa matkareitistä ja määränpäästä. Tarkastelemme siten tapahtumia sekä ennen lähtöpäätöstä että matkan varrella. Koska näkökulmamme nojaa muuttoliiketutkimuksen keskusteluihin, ymmärrämme rajatylittävän liikkuvuuden monipuolisena ja monisyisenä asiana. Emme siis tarkastele turvapaikanhakijoiden motivaatiota hakeutua Suomeen pelkästään pakolaisuuden näkökulmasta, emmekä pyri selvittämään, pakenivatko haastattelemamme irakilaiset henkilökohtaista vainoa ja olisivatko he siten ”oikeutettuja” turvapaikkaan Suomessa.

Suomesta haki vuonna 2015 turvapaikkaa 32 478 ihmistä, joista 20 485 (63 %) oli kotoisin Irakista (Maahanmuuttovirasto 2016). Noin puolet samana vuonna Eurooppaan saapuneista yli miljoonasta turvapaikanhakijasta oli syyrialaisia, kun irakilaiden osuus kaikista maanosaan saapuneista oli vain 7,1 % (IOM 2016a). Suomi oli siis selvästi poikkeuksellisen mielenkiintoinen kohdemaahan Irakista lähteneille ihmisille (Juntunen 2016). Eastmond (2007) toteaa, että pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden omien narratiivien kuunteleminen on tärkeää siksi, että niiden kautta saadaan tietoa siitä, kuinka ihmiset itse kokevina subjekteina ymmärtävät väkivaltaa ja sekasortoista muutosta sisältävät elämäntilanteensa. Hahmotamme tekstissä myös sitä, mikä teki juuri Suomesta houkuttelevan määränpään irakilaisille. Minkälainen oli se maa, jonka he lähtiessään kuvittelivat pohjoisesta löytävänsä?

Lukumme perustuu tutkimuskirjallisuuteen, kolmen jo pidempään Suomessa asuneen irakilaisen asiantuntijahaastatteluihin, osallistuvaan havainnointiin pohjoisessa Suomessa sijaitsevilla vastaanottokeskuksissa sekä irakilaiden turvapaikanhakijoiden puolistrukturoituihin teemahaastatteluihin (25, joista 24 miestä, yksi nainen). Haastateltujen sukupuolijakauma heijastelee sitä tosiseikkaa, että valtaosa Suomeen saapuneista irakilaisista oli joko perheettömiä nuoria miehiä tai yksin matkaan lähteneitä perheenisiä. Myös se seikka, että haastattelut tehtiin englannin kielellä rajasi osan osallistuvan havainnoinnin aikana kohdatuista irakilaisista naisturvapaikanhakijoista haastattelujen ulkopuolelle. Suomen Punaisen Ristin (SPR) vastaanottokeskusten työntekijät avustivat haasteltavien löytämisessä suositellen henkilöitä, joiden tiesivät olevan sekä kielitaitoisia että kykeneviä kertomaan omista, kenties traumaattisistakin kokemuksistaan. Haastateltavien valintatapa vaikuttaa aineiston sisältöön ainakin

siten, että siinä korostuvat koulutettujen, kielitaitoisten ja vastaanottokeskusympäristössä aktiivisesti toimivien turvapaikanhakijoiden näkökulmat.

Valtaosa haastatelluista oli kotoisin Bagdadista ja kaikki olivat taustaltaan arabeja. Heistä kuusi ilmoitti olevansa shiia- ja 11 sunnimuslimeja. Viisi vastaajaa ilmoitti, että he eivät ole uskonnollisia, ovat perhetaustansa vuoksi ”siinä sunnien ja shiiojen välissä” tai ovat ”vain muslimeja”. Yksi vastaaja kertoi olevansa ateisti ja toinen puolestaan kääntyneensä Libanonissa kristityksi. Haastatelluista nuorin oli 18-vuotias ja vanhin 45-vuotias, ja haastateltujen mediaani-ikä oli 28,5 vuotta. Haastateltavat edustivat erilaisia ammatteja ja koulutustaustoja: mukana oli esimerkiksi autonkuljettaja, pienen kaupan omistaja, sairaanhoitaja, kirjanpitäjä, öljy-yhtiön työntekijä, tietokoneinsinööri, lääkäri ja opettaja.

Turvapaikanhakijoiden haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin noin 280 sivua kattavaksi tekstiaineistoksi. Haastateltujen henkilöiden nimet on muutettu eikä tässä luvussa paljasteta haastattelujen tarkkaa ajankohtaa tai niitä vastaanottokeskuksia, joissa haastattelut on tehty. Haastattelut olivat pääsääntöisesti yksittäisiä kohtaamisia tutkijan ja turvapaikanhakijan välillä, eikä haastatteluihin osallistuneiden myöhempiä kohtaloita — siis saivatko he turvapaikan vai eivät — ole lähdetty selvittämään. Haastatteluaineistoa analysoimme narratiivisen sisällönanalyysin keinoin (Spencer, Ritchie & O'Connor 2006, 200–204) tarkoituksenamme löytää yhtäläisyyksiä turvapaikanhakijoiden kertomusten välillä: mitkä tapahtumat ennen matkaa, sen aikana ja matkan jälkeen nousivat kertomuksissa kaikkein keskeisimmiksi? Minkälaisen teemojen kautta tarinaa kerrottiin?

Analyysimme tausta-aineistona käytetään myös IOM:n raportteja Eurooppaan vuonna 2015 lähteneistä irakilaisista. Ihmissalakuljetusta ja matkalla koettua väkivaltaa tarkastelevassa tutkimuksessa järjestön työntekijät haastattelivat Bulgariassa, Kreikassa, Unkarissa, Serbiassa, Sloveniassa, Makedoniassa ja Italiassa 16 500 turvapaikanhakijaa, joista joukossa oli yli tuhat irakilaista (Galos ym. 2017). IOM on tehnyt myös nimenomaan irakilaisiin keskittyvän tutkimuksen, jonka otoksena oli noin viisisataa eri eurooppalaisiin maihin päätynyttä turvapaikanhakijaa (IOM 2015, 2016b). Lumipal-lomenetelmällä tehty kysely vahvistaa kuvaa tulijoista nimenomaan nuorina miehinä: kyselyn tavoittamista vastaajista yli 90 prosenttia oli miehiä, joiden mediaani-ikä oli 28 vuotta, heistä 66 prosenttia oli yksineläviä, ja 67 prosentilla ei ollut lapsia tai muita huollettavia. Nämä tutkimukset täydentävät oman aineistomme antamaa kuvaa tästä Eurooppaan matkanneesta ihmisryhmästä.

5.2. Muuttoliikepäätöksenteko ja mielikuvissa muuttaminen

Eräs tärkeimpiä muuttoliiketutkimuksen kysymyksiä on, miksi kansainväliset rajat ylittäviä muuttajia on paljon joistakin harvoista paikoista, kun heitä on vastaavasti

vain vähän useimmista paikoista (Faist 2000). Tutkimuksessa ei ole pystytty tyhjentävästi selittämään sitä, miksi jotkut samankaltaisissa oloissa elävistä ihmisistä päättävät muuttaa ulkomaille esimerkiksi paremman elintason takia, mutta osa jää sinnittelemään epätydyttäviin tai turvattomiin olosuhteisiin. Toiseen maahan muuttaminen sisältää usein monia ennalta tuntemattomia riskejä, ja päätös on tehtävä osin hatarin ja puutteellisin tiedoin (Czaika 2015). Lähtemistä harkitseva ei välttämättä pysty arvioimaan edes sitä, mikä olisi otollisin kohdemaata tai mitä reittiä pitkin sinne voisi turvallisesti suunnata. Kansainvälistä muuttoa – tapahtui se sitten täysin vapaaehtoisesti tai paeten epäinhimillisiin olosuhteita – ei pitäisikään tarkastella pelkästään liikkuvuutena paikasta toiseen vaan ottaen huomioon tapahtumat ennen varsinaista muuttoa sekä matkalla tulevaan määränpäähän. Tämä pätee erityisesti senkaltaisiin monimutkaisiin ja jopa vuosikausia kestäviin muuttomatkoihin, joita Eurooppaan suuntaavat turvapaikanhakijat ovat joutuneet tekemään (Townsend & van Oomen 2015; Crawley ym. 2016b; Hagen-Zanker & Mallett 2016).

Sitä, kuinka varsinainen muuttopäätös tapahtuu, on kuvattu erilaisilla malleilla sekä pakkomuuton tutkimuksessa että laajemmin muuttoliiketutkimuksessa. Kunz (1973) jakoi pakolaiset pakoa ennakoihiin ja akuutteihin pakolaisiin riippuen siitä, kuinka paljon valmisteluja kyseiset ihmiset olivat joko halunneet tai ehtineet tehdä ennen lähtöään, eli tehtiinkö lähtöpäätös esimerkiksi maan poliittisen tilanteen heikkenemistä ennakoiden vai vasta pakon edessä. Carling (2002) on esittänyt pyrkimyksiin ja kykyihin (engl. *aspiration/ability*) perustuvan mallin, jonka mukaan muuttamiseen vaaditaan ensinnäkin toive tai pyrkimys muuttaa jonnekin ja toiseksi kyvyt ja resurssit toteuttaa kyseinen muutto. Van der Velde ja van Naerssen (2011; 2015) ovat puolestaan esittäneet mallin, jossa lähtijän on ylitettävä kolme kynnystä (engl. *thresholds*) ennen kuin muuttaminen tapahtuu. Kynnykset ovat mentaalinen (kiinnostus muuttaa jonnekin), lokationaalinen (muuton kohteen valinta) ja reitti (kuinka kohteeseen päästään). Kumpikin malli korostaa sitä, että pelkät muuttoliiketilastot eivät kerro koko totuutta jonkun muuttoreitin houkuttelevuudesta tai lähtömaan tilanteesta. Osa ihmisistä ei pääse lähtemään, vaikka haluaisi, sillä heiltä puuttuvat vaadittavat resurssit ja verkostot. Vuoden 2015 tapahtumat kuvaavat hyvin käytettävissä olevien resurssien ja mahdollisten reittien merkitystä. Esimerkiksi alentuneet matkakustannukset Eurooppaan, näistä tärkeimpänä Turkista Kreikkaan suuntautuneen merimatkan hinta, osaltaan houkuttelivat entistä useamman ihmisen toteuttamaan aikaisemmin vaikealta tai kenties jopa mahdottomalta tuntuneen suunnitelman.

Ihminen voi olla fyysisesti läsnä vain yhdessä paikassa ja ajassa, mutta mielikuvituksen ja menneeseen tai tulevaan suuntaavan ajattelun kautta voimme olla läsnä useissa eri ajoissa ja paikoissa yhtä aikaa. Voimme muistella mennyttä ja suunnitella tulevaa. Tällä inhimillisen ajattelun peruspiirteellä on merkitystä myös kansainväliselle muuttoliikkeelle, sillä erilaisista tulevaisuudennäkymistä muodostuvat mielikuvat vaikuttavat siihen, minkälaisia suunnitelmia teemme päästäksemme haluamaamme lopputulokseen. Mielikuvituksen ja pyrkimysten vaikutusta muuttoliikepäätöksen-

tekoon onkin tutkittu jonkun verran erilaisissa konteksteissa (esim. Teo 2003; Smith 2006; Benson 2012; Czaika & Vothknecht 2012; Coe 2012; Schewel 2015). Koikkalainen ja Kyle (2015) ovat kutsuneet mielikuvamuuttamiseksi prosessia, jossa muuttaja pohtii elämäänsä uudessa kontekstissa ennen varsinaisen muuton tapahtumista.

Tulevaisuuteen suuntaava ajattelu hyödyntää niin sanottua episodista- eli tapahtumamuistia ja yksilön aikaisempia kokemuksia, joten myös kuvittelemamme tulevaisuudet eroavat toisistaan (Schacter ym. 2007). Pohtiessaan tulevaisuuttaan lähtöä harkitseva ihminen voi mielikuvamuuttamisen avulla ikään kuin etukäteen kokeilla, miltä asuminen uudessa maassa saattaisi tuntua, minkälaista jokapäiväinen elämä siellä olisi ja miten muut häneen suhtautuisivat. Mielikuvamuuttaja visualisoi itsensä uuteen ympäristöön, johonkin konkreettiseen paikkaan, tulevaisuudessa sijaitsevaan aikaan ja sosiaaliseen tilaan (Kyle & Koikkalainen 2011; Koikkalainen & Kyle 2015; ks. myös Kyle, Koikkalainen & Dutta Gupta 2018). Prosessiin liittyy merkittävällä tavalla tulevien tunteiden ennustaminen (engl. *affective forecasting*): miltä tulevaisuus minusta tuntuisi uudessa tilanteessa (Dunn, Forrin, & Ashton-James 2009; Loewenstein & Lerner 2009).

5.3. Ennen matkaa

Irakin historia on 1900-luvulta lähtien ollut vahvasti sidoksissa maan arvokkaimman raaka-aineen öljyn tuomaan varallisuuteen ja sen hallinnasta käytyihin kamppailuihin (Hiro 2003, 155–171; Fattah & Caso 2009). Pan-arabialainen *Baath*-puolue nousi valtaan vallankaappauksessa 1968 ja monimutkaisten valtapelien mestari Saddam Hussein sen johtoon ja toimi presidenttinä vuosina 1979–2003. Saddam Hussein johti Irakin öljyalan kansallistamista 1970-luvulla ja harjoitti öljyvarallisuuden pohjalta aggressiivista ulkopoliittikkaa ja hallitsi maataan itsevaltiaan ottein (Colgan 2013). Viimeisten neljänkymmenen vuoden ajan sodat, sisäiset jännitteet ja valtakamppailut shiia- ja sunnimuslimien välillä sekä ulkovaltojen sekaantuminen alueen politiikkaan ovat määrittäneet irakilaisten arkea. Vuonna 2003 alkanut sota, jonka seurauksena Yhdysvaltojen johtama kansainvälinen sotilaskoalitio miehitti maan ja kukisti Saddamin hallinnon, jätti jälkeensä valtatyhjiön, joka on johtanut poliittiseen epävakauteen, väkivaltaisuuksiin ja erilaisten häikäilemättömien puolisolitaallisten ryhmittymien vallankäyttöön. Nämä levottomuudet ja inhimillinen hätä ovat puolestaan aiheuttaneet maan sisäistä pakolaisuutta ja lisänneet muuttopainetta ulkomaille (FMR 2007; Juntunen 2016, 26–36; Yijälä & Nyman 2017, 43–48).

Sirkeci (2005, 200) kuvaa elämää Irakissa käsitteellä ”turvattomuuden ympäristö” (engl. *environment of insecurity*), jossa aineellinen turvattomuus, köyhyys, puute ja aseellinen konflikti yhdistyvät ei-materiaaliseen turvattomuuteen eli pelkoon vainon kohteeksi joutumisesta, syrjintään ja arkielämän ongelmiin. Turvattomuuden

ympäristössä eläminen ja Irakin epävakaa lähimenneisyys näkyi haastattelemiemme turvapaikanhakijoiden kertomuksissa, joissa pessimismi oli yleisin näkökanta siihen, kuinka maa todennäköisesti tulee jatkossa kehittymään. Hassan kuvaa Irakia näin: "Tilanne vuoden 2003 jälkeen oli todella huono, joka päivä ihmiset toivoivat, että maasta voisi tulla parempi, mutta näimme vain, kuinka asiat menivät huonompaan suuntaan. ... Ihmiset menettivät toivon, että maamme, että asiat siellä ikinä muuttuisivat paremmiksi." Toivottomuutta ruokki esimerkiksi se, ettei koulutetuille ihmisille löytynyt oman alan töitä. Yliopistosta valmistunut Abdullah, joka itse on sunni, kertoo, ettei häntä haluttu palkata mihinkään: "En ikinä työskennellyt Irakissa, sillä siellä on kahdenlaisia ihmisiä, sunnit ja shiiat. Ja tämä oli iso syy... jos liityt tai kuulut shiioihin, saat ehkä jotain." Turhautuminen työnhakuun ja arjessa koettu hengenvaara lisäsivät hänen mukaansa lähtöhaluja Irakista: "Kävelimme kuin pommifarmilla. Se on se syy. Kun lähdimme kotoa, emme voineet koskaan tietää tulemmeko enää takaisin." Irakin epävakaa lähihistoria ja arkinen väkivalta sysäsi Abdullahin kaltaisia nuoria miehiä matkaan: 80 prosenttia IOM:n (2016b) kyselyyn vastanneista kertoi, että pääasiallinen syy lähteä Eurooppaan oli "minulla ei ole toivoa paremmasta."

Vuoden 2015 pakolaisilmiön aikaan ISIS piti hallussaan Irakin pohjoisosia (Juntunen 2016, 39–40). Irakin al-Qaidan pohjalta kehittynyt väkivaltainen ääriliike on hyötynyt alueen epävakaudesta ja se on vastuussa lukuisista siviileihin kohdistuneista silmittömistä väkivallanteoista Irakissa ja Syyriassa (Gulmohamad 2014). Vaikka Bagdadissa ja Etelä-Irakissa ei ollut käynnissä varsinaista sotaa, oli näidenkin alueiden tilanteessa paljon elementtejä, joita Kaldor (2012) kutsuu uudentyyppisten sotien erityispiirteiksi. Pelon lietsominen toisinajattelijoissa, siviileihin kohdistuva satunnaisen väkivallan uhka, vastustajien raa'at murhat ja varakkaiden ihmisten kidnappaukset ovat esimerkkejä näistä piirteistä. Irakin yleistä epävakautta on kutsuttu myös "vuosikymmenien poikkeustilaksi" (Juntunen 2016). Useat haastattelemistamme irakilaisista kertoivat joutuneensa uhatuiksi, pahoinpidellyiksi tai kiristetyiksi joko sunni- tai shiimiliisien taholta. Osan kertomuksissa uhka ja väkivallanteot oli pääsääntöisesti kohdistettu perheenjäseniin. Näin oli käynyt Abu Bakrille, joka pelasti kymmenvuotiaan poikansa shiimiliisiryhmittymän käsistä lupaamalla lähteä maasta.

Arjen vaarallisuus ja näköalattomuus asioiden parantumisen suhteen olivat kaikkien haastateltavien kertomuksissa omalta osaltaan luomassa lähtöpainetta. Adel, 29-vuotias insinööri kuvaa arkeaan näin: "Elämä oli ylipäättään aika normaalia, mutta sen yksityiskohdat eivät olleet ollenkaan normaaleja." Ihmiset kävivät töissä, ostoksilla ja tapaamassa ystäviään, mutta kanssakäymistä värjättivät epäluulo ja pelko. Koskaan ei voinut varmuudella tietää, ilmiantaako uusi naapuri sinut poliisille tai räjähtääkö autopommi torilla, jossa olet ostamassa vihanneksia. Elämäntuntoa sävytti toisin sanoen normaalin sisään rakentunut epänormaali, yleinen sattumanvaraisuus, johon ihmiset eivät kokeneet voivansa vaikuttaa. Väkivalta eskaloitui joko täysin yllättäen tai sen kohteeksi saattoi joutua arkisten seikkojen, sattumusten tai käytöksen johdosta. Henkilö saattoi joutua väkivallan uhriksi esimerkiksi ainoastaan siksi, että hänen

nimensä oli Omar, sillä se on nimi, joka asemoi kantajansa sunniksi ja siten mahdolliseksi shiia-aktivistien vihan kohteeksi (*Time* 2006; *The Times* 2014).

Lähdön syistä kysyttäessä osa haastatelluista turvapaikanhakijoista oli haluton kertomaan konkreettisesti siitä, miksi he olivat paenneet Irakista. Osa puolestaan kertoi hyvinkin yksityiskohtaisesti niistä tapahtumakuluista, jotka olivat vaikuttaneet lähtöpäätökseen. Esimerkiksi lääkäriksi kouluttautunut Adam kertoi miettineensä lähtöä pitkään, mutta jääneensä aluksi Irakiin, koska hän oli toiminut isän korvikkeena pikkusisaruksilleen, kun perheen isä oli tapettu vuonna 2006. Lähtöpäätös aktualisoitui vasta sairaalan ensiavussa sattuneen ammuskelun jälkeen, kun räjähdyksessä haavoittuneen kollegansa menehtymisestä vihastuneet miliisijoukot syyttivät tilanteesta Adamia. Häntä oli jo aikaisemmin painostettu siirtymään armeijan kenttälääkäriksi, mikä olisi käytännössä tarkoittanut taistelutilanteisiin joutumista. Uhkaavassa tilanteessa hän etsi verkosta tietoa mahdollisista kohdemaista, jonne paeta. Suomi päättyi listan ykköseksi hyvän koulutusjärjestelmän, avoimen yhteiskunnan ja erikoistumis-koulutusmahdollisuuksien vuoksi.

Adamille muotoutunut ennakkokäsitys Suomesta oli samankaltainen kuin muillakin haastatelluilla. Mielikuvien Suomi koostui rauhasta, korkeasta elintasosta, demokratiasta, hyvästä koulutustasosta — sekä nopeasta oleskeluluvan käsittelytahdista ja mahdollisuudesta tuoda perhe maahan. Aikaisempien muuttajien verkostot ovat usein muuttoliikkeitä tukeva tekijä, sillä tieto kohdemaan mahdollisuuksista kulkee aikaisemmin muuttaneilta lähtöä harkitseville (esim. Faist, Fauser & Reisenauer 2013). Nyt Irakista lähteneet kertoivat kuitenkin halunneensa pois epäluulon ilmapiiiristä, jossa ihmisiin ei uskalla luottaa, joten he eivät suunnitelleet tulewansa Suomeen nimenomaisesti täällä jo asuneiden irakilaiten takia. Sen sijaan kuviteltiin, että Suomessa on sopivasti irakilaisia maanmiehiä: tarpeeksi, että joitakin verkostoja on olemassa, mutta ei liikaa, jotta etniset ja uskonnolliset jännitteet pääsisivät nousemaan merkittäviksi tekijöiksi. Joidenkin haastateltavien kertomusten mukaan Suomi vaikutti sekasortoiseen kotimaahan verrattuna likipitäen paratiisilta, jota kohti päästäkseen oli syytäkin nähdä vaivaa. Moni haastateltava mainitsi olevansa ensimmäistä kertaa Euroopassa, joten ajatukset määränpäästä pohjasivat mielikuviin. Abu Bakr naurahtaa ja vastaa kysymykseen siitä, minkälaista hän oli ajatellut Euroopassa olevan: ”Kuin taivaassa! Joo, mutta ei tämä ole kuin taivaassa. Mutta yritämme silti tuoda perheemme tänne, yritämme elää, luottaa suomalaisiin ihmisiin.”

Tiedonlähteistä selkeästi tärkeimmäksi turvapaikanhakijoiden kertomuksissa hahmottuu internet ja erityisesti sosiaalinen media, jonka ansiosta heillä ei ollut käytössään pelkästään kohdemaiden tai uutismedian tuottamaa tietoa vaan myös toisten irakilaiten jakamia tarinoita, kuvia ja videoita. Myös IOM:n kyselyssä (2016b, 10–11) todetaan Eurooppaan saapuneiden irakilaiten tärkeimpiä tietolähteitä olleen muilta kuullut huhut ja kokemukset, sosiaalinen media ja internet. Kyselyyn vastaajia pyydettiin nimeämään tärkeimmät asiat, joista he etsivät tietoa netistä: näistä useimmiten mainittiin matkan hinta (93 prosenttia) ja matkareitit (78 prosenttia). Myös turvapai-

kanhakuprosessia ja elämää kohdemaassa oli pyritty etukäteen selvittämään, mutta kumpikaan näistä teemoista ei noussut läheskään yhtä korkealle tärkeysjärjestyksessä itse matkan käytännön järjestämiseen liittyvään tiedonhakuun verrattuna. Näyttäisi siltä, että monelle tärkeintä oli matkaan pääsy, ei mahdollisimman oikean tiedon hankkiminen matkan päämäärästä, joka saattoi sitä paitsi muuttua matkan aikana.

Juntunen (2016) kutsuu vuonna 2015 matkaan lähteneitä Facebook-siirtolaisiksi. Hänen mukaansa muodostui "... turvapaikkasiirtolaisuuden aalto, jossa älypuhelimien kuvattu ja sosiaalisessa mediassa jaettu materiaali näyttelivät erittäin keskeistä osaa" (Juntunen 2016, 57). Facebookin kautta myös ihmiskuljettajat tarjosivat lähtöä pohdittavalle mahdollisuudelle houkuttelevaan tulevaisuuteen ja menestykseen Euroopassa nyt aikaisempaa paljon edullisempaan hintaan. Hagen-Zanker ja Mallett (2016) korostavat, että tiedon lähteen merkitys onkin usein muuttopäätöstä harkitsevalle yhtä suuri, tai jopa suurempi kuin tiedon sisältö. Luotettujen lähteiden "varmana tietona" kertoma huhu toimii siten tehokkaammin kuin esimerkiksi valtioiden viranomaisviestintä, joka pyrkii vähentämään kyseisen maan vetovoimaisuutta. Matkan suunta voi vaihtua, jos joku tuttu sosiaalisen median lähde kertoo, että Suomessa irakilaiset saavat helpommin turvapaikan kuin Saksassa tai Ruotsissa tai kun Suomen pääministerin tarjousta majoittaa omakotitaloonsa pakolaisia esitellään Al-Jazeeran verkkolehdestä (Al-Jazeera 2015). Esimerkiksi Fatima, ainoa haastattelemamme naispuolinen turvapaikanhakija, kertoo näin: "Päätin tulla Suomeen heti kun ajattelin lähteväni Irakista, koska kuulin että Suomen presidentti toivottaa irakilaiset pakolaiset tervetulleiksi. Joten se maa on hyvä." Sekä salakuljettajien että aiemmin matkaan lähteneiden tarjoilemat mielikuvat toimivatkin tehokkaana magneettina niille tuhansille ihmisille, joille ei Irakissa ollut tarjolla muuta kuin epävarmuutta tai kuolemaa.

5.4. Yli meren ja mantereen

Matkalla Euroopan halki oli vuonna 2015 paljon kulkijoita, jotka olivat hyödyllinen tietolähde parhaista reiteistä ja kohdemaista, mutta myös uhka väkivallalle ja hyväksikäytölle. Yijälän ja Nymanin (2017, 55–56) korkeasti koulutettuja irakilaisia turvapaikanhakijoita käsitelleessä tutkimuksessa muuttoreittiä Irakista Turkin ja Kreikan kautta Eurooppaan kuvataan "kuoleman tieksi". Mahdi on 38-vuotias opettaja, joka kertoo nukkuneensa koko matkan Euroopan halki rahat kengissä ja toinen silmä auki. BenEzer ja Zetter (2014) kutsuvat pakolaismatkaa transformatiiviseksi kokemukseksi, joka toimii linssinä vasta maahan tulleiden sosiaaliseen tilanteeseen. Erityisesti vaarallinen tai pitkään kestävä pakomatka muuttaa ihmistä matkan aikana ja vaikuttaa hänen kokemukseensa saapumisesta uuteen maahan. Matkojen tapahtumat tekevät myös henkilön maahan tulon syiden tai motiivien arvioinnista toisinaan monimutkaisia. Vaikka henkilö ei alkuperäisessä kotimaassaan olisi joutunut kohtaamaan vä-

kivaltaa tai hyväksikäyttöä, hän saattaa joutua tällaisten kohteeksi matkansa varrella (Galos ym. 2017).

Pakolaisten matkat saattavat kestää useita vuosia ja sisältää pidempiä pysähdyksiä matkan varrella. Toisinaan on myös epäselvää, mistä ja milloin matka varsinaisesti alkaa tai milloin se päättyy (BenEzer & Zetter 2014, 305–307). Pakolaisleirillä vuosia asuvat ihmiset on sulkeistettu kansallisvaltioiden tavanomaisten järjestysten ulkopuolelle nimenomaan rajoittavassa merkityksessä (Agamben 2001; Malkki 2002; Rainio 2015; Brun & Fabos 2015). Haastattelemiemme irakilaisien joukossa muutamat olivat paenneet Irakista useampaan kertaan, tai lähteneet ensin pakoon maan sisällä, mutta kenelläkään ei ollut varsinaista pakolaisleiritaustaa. Heidän matkansa Suomeen kesti tavallisesti verrattain lyhyen ajan, sillä tapahtumat ajoittuivat ajankohtaan, jolloin rajat EU:n jäsenmaiden välillä olivat auki. Yahua, parikymppinen nuorimies, kertoo osuvasti jatkaneensa Kreikasta eteenpäin yksinkertaisesti ”sitä katuä pitkin”, jota muutkin kulkivat.

Reitti Kreikasta Balkanin maiden läpi oli toiminut jo pitkään epävirallisena reittinä EU:n alueelle, mutta vuoden 2015 poikkeuksellisen korkea turvapaikanhakijoiden määrä teki siitä ”virallisen käytävän” (engl. *formalised corridor*), jonka läpi matkalaisten toivottiin jatkavan mahdollisimman nopeasti. Balkanin maiden intressissä ei ollut pysäyttää tulijoita omille rajoilleen, vaan siirtää heidät mahdollisimman nopeasti tätä tarkoitusta varten järjestetyillä kuljetuksilla kohti EU:n vauraampia jäsenvaltioita. (Beznec, Speer & Stojić Mitrović 2016.) Adel, parikymppinen insinööri, näyttää käyttämänsä reitin kartalta: ”Maat ovat kaikki yhteydessä toisiinsa. Kreikka, Makedonia, Serbia, Unkari, Itävalta, Saksa, Tanska, Ruotsi, Suomi. Itävalta on ... sieltä voi lähteä mihin vaan kunhan vaan ensin pääsee sinne asti. Unkari oli vaikea, siellä he eivät auta ihmisiä ja kohtelu oli todella huonoa.”

Joidenkin haastattelemiemme turvapaikanhakijoiden matka kesti pari viikkoa, mutta pisimmät matkat olivat kestäneet yli kuukauden. Tämä vastaa hyvin IOM:n laajemmassa tiedonkeruussa havaittua: kun keskisen Välimeren reittiä Eurooppaan pyrkivien matka tyypillisesti kestää yli kuusi kuukautta, on itäistä reittiä saapuneiden matka yleensä kestänyt alle kuukauden. Ajallisesti pidempi muuttomatkan kesto altistaa myös hyväksikäytölle ja väkivaltaisille kokemuksille, joita olikin keskisen Välimeren reittiä tulleilla itäistä reittiä matkustaneita enemmän (Galos ym. 2017, 26, 47). Osa haastateltavistamme oli yrittänyt Eurooppaan useamman kerran: esimerkiksi 29-vuotias opettaja Zayd kertoi pyrkineensä laivalla Egyptistä Italiaan jo muutamaa vuotta aikaisemmin, mutta pakomatka päättyi egyptiläiseen vankilaan. Toista kertaa hän ei halunnut riskeerata tuolla reitillä, jolla merimatka on pidempi, vaan lähti matkaan Turkin kautta. 36-vuotiaalla Yazidilla oli epäonnea merimatkan suhteen, sillä hän onnistui pääsemään Kreikkaan vasta viidennellä yrityksellä. Aikaisemmat yritykset olivat päättyneet veneen kaatumiseen joko myrskyn tai Turkin merivartioston väliintulon takia.

Useimmiten erot matkan kestossa riippuivat erityisesti Turkissa vietetystä ajasta. Turkista onkin viime vuosina kehittynyt merkittävä kauttakulkumaa, joka on EU:n kanssa solmittujen sopimusten perusteella osa eurooppalaista turvapaikanhaku- ja muuttoliikejärjestelmää. Maalla on merkittävä asema EU:n ulkorajavalvonnassa (Erensi & Kaşli

2017). Hess (2010) kutsuu Turkia prekaariksi transit-alueeksi (engl. *precarious transit zone*), jossa eri syistä liikkeessä olevat ja eri taustaiset ihmiset odottavat pääsyä eteenpäin virallisen pakolaistatuksen tarjoavalle pakolaisleirille tai turvapaikanhakijaksi johonkin eurooppalaiseen maahan. Pysyväksi liikkeessä olemiseksi muodostuva elämä Turkissa on siten välitila, jossa ihmiset tekevät työtä epävirallisilla työmarkkinoilla, suunnittelevat tulevaisuutta erilaisten huhujen ja muiden matkalla olevien kertomien tietojen perusteella ja odottavat mahdollisuutta päästä eteenpäin kohti Eurooppaa. Vuonna 2015 useat erilaiset ja omista syistään matkaan lähteneet ihmisryhmät kohtasivat Turkissa, josta matka jatkui näennäisen yhtenäisenä ”pakolaisvirtana” eteenpäin (Crawley ym. 2016c).

Haastattelemiemme irakilaisien kertomuksissa merkittävimmit hahmotuvat kaksi matkan vaihetta: meren ylitys kiikkerällä kumiveneellä Turkista Kreikkaan ja selviäminen Unkarin läpi (ks. myös Yijälä & Nyman 2017, 55–59). Muhammad muistelee merimatkaa näin: ”Valitettavasti egyptiläinen kuljettaja oli humalassa eikä tiennyt minne mennä ... Kreikan poliisi tuli moottoriveneellä ja yritti pysäyttää meidät. Sanoimme kuljettajalle, älä pysähdy, jatka vaan. Poliisin vene tuli aivan viereen ja veneemme kaatui. Meitä oli 44 ja poliisit pelastivat vedestä 21.” Käytännössä kaikki Suomeen asti päässeet irakilaiset olivat matkan jossakin vaiheessa käyttäneet ihmissalakuljettajien palveluita, ainakin vaarallisen merimatkan osalta. Osa oli maksanut päästäkseen lähtemään huomaamattomasti Irakista Syyriaan tai Turkkiin ja ylittääkseen maiden rajoja matkan varrella. Jotkut olivat jopa maksaneet salakuljettajille päästäkseen avoimen rajan yli Ruotsin Haaparannalta Suomen Tornioon. Itäisen Välimeren ja siitä eteenpäin kulkevien Balkanin reitin varrelle syntyikin kaupustelijoiden, välikäsien ja junailijoiden joukko, joka vauhditti ihmisten matkaa kohti pohjoista. Turvaa hakevista ihmisistä hyötyviä on kuvattu sekä salakuljettajiksi että pelastajiksi riippuen siitä, nähdäänkö heidät toisten hädästä hyötyvinä rikollisina vai turvaa hakevien ihmisten auttajina (Hagen-Zanker & Mallett 2016, 21–25; Tinti & Reitano 2016, 31–33).

Myös Fatima kertoo kauhunkokemuksistaan merellä. Nuori leski oli matkalla vanhempiensa, sisarustensa ja pienen lapsensa kanssa: ”Maksoimme paljon rahaa turvatomasta, epävirallisesta ja vaikeasta matkasta. Ajattelin itsekseni, että ostan kuoleman. Maksan rahaa kuolemalle, en osta elämää.” Öinen, myrskyävä meri on varmasti tuntunut uhkaavalta, vaikka todellinen hengenvaara paljastuisikin vasta, kun vene joutuu merihätään tai kohtaa rajavalvontaa suorittavia viranomaisia. Vasta viidennellä yrittämällä Kreikkaan asti päässyt Yazid oli alun perin suunnitellut lähtevänsä matkaan perheensä kanssa. Meren ja pienet kumiveneet nähtyään vaimo oli kuitenkin kieltäytynyt nousemasta kyytiin, ja palasi perheen lasten kanssa takaisin Irakiin. Yazid itse joutui lopulta tarttumaan veneen ohjaimiin, sillä kävi ilmi, että kapteeniksi palkattu turvapaikanhakija ei osannut ohjata venettä. Pelkoon ja varovaisuuteen oli hyvät syyt, sillä vuonna 2015 Itäisen Välimeren reitillä hukkui tai katosi viranomaistietojen mukaan ainakin noin kahdeksansataa ihmistä (Crawley 2016a, 5; UNHCR 2017, 2). Pidemmän merimatkan sisältävällä keskisen Välimeren reitillä tilastot ovat vielä surullisemmat: siellä kirjattiin vuonna 2015 yli 4 500 kuolemantapausta (UNHCR 2017, 7).

Vaarallisen merimatkan jälkeen seuraavaksi vaikein este matkalla oli turvapaikanhakijoiden mukaan Unkari, joka on viime vuosina hätkähdyttänyt muita EU:n jäsenmaita omapäisellä maahanmuuttopolitiikallaan (EC 2015). Unkarin poliittisen tilanteen ja lainsäädännön kehittymistä analysoinut Nagy (2016) kirjoittaa parlamentin ja hallituksen luoneen päätöksillään maahan rinnakkaisen todellisuuden. Tuossa todellisuudessa turvapaikanhakijat ja muut maahanmuuttajat, joista käytetään nimitystä ”laittomat maahanmuuttajat” (käsitteen kritiikki ks. tässä teoksessa Ahonen & Kallius), edustavat vaarallista toiseutta, joka uhkaa Unkarin (ja Euroopan) tulevaisuutta. Tässä prosessissa käytettiin erilaisia lainsäädännöllisiä ja turvapaikkajärjestelmään liittyviä keinoja, jotka Nagy (2016, 1052–1053) jakaa kuuteen kategoriaan: kiistäminen, pelotusvaikutus, estäminen, rankaisu, vapaamatkustajuus ja solidaarisuuden puute sekä ylemmän tason lainsäädännön rikkominen. Vaikka Unkarin käyttämät keinot ovat rankkoja, ovat lähes kaikki läntiset valtiot pyrkineet erilaisin keinoin estämään turvapaikanhakijoiden pääsyn oman valtionsa alueelle, nopeuttamaan turvapaikkapäätöksentekoa ja tehostamaan kielteisen päätöksen saaneiden palautuksia (Hansen 2014, 258–259).

Unkari polki turvapaikanhakijoiden ihmisoikeuksia kansainvälisten sopimusten ja EU-lainsäädännön vastaisesti, rakensi aitoja Serbian ja Kroatian rajoille yrittäen lykätä turvapaikanhakijat naapurimaiden vastuulle ja perusti transit-alueita, joilla turvapaikka-anomukset käsiteltiin pikavauhtia ja pääsääntöisesti niin, että päätös oli kielteinen. Turvapaikanhakijoiden oikeus hakea turvaa pyrittiin kiistämään, heidän pääsýnsä maahan yritettiin estää ja maahan päässeít passitettiin takaisin Serbiaan ja Kroatiaan tai kyyditettiin täysissá junissa suoraan Itävallan rajalle (Nagy 2016). Tilanne oli tuttu haastattelemllemme irakilaisille, joiden tunnot Yazid tiivistää seuraavasti: ”Aika Unkarissa oli kuin kauhuelokuvasta. Jos he ottavat sormenjálkesi, on unelmasi tuhottu. Unkari on Euroopassa, mutta se ei ole kuten Eurooppa. Olimme hyvin peloissamme siellä, mutta ajattelin että ehká jumala pitää meistä huolen. ... Päästyämme Itävaltaan, en meinannut uskoa sitä.” Itävaltaan saapumisen jälkeen irakilaiset olisivat voineet jatkaa matkaa useaan eri maahan ja moni kertoikin hyvästelleensä siellä matkakumppaneita, jotka suuntasivat esimerkiksi Saksaan tai Hollantiin. Mielikuva Suomesta ainoana oikeana päämääränä kannusti kuitenkin yli 20 000 irakilaista jatkamaan matkaansa pohjoiseen.

5.5. Perillä pohjoisessa paratiisissa

Kaikki haastateltavat olivat olleet pohjoisessa Suomessa jo yli puoli vuotta, mutta valtaosalla heistä ei edelleenkään ollut tietoa siitä, kuinka heidän turvapaikkahakemuksiinsa suhtaudutaan. Oman matkatarinansa kertoneet ihmiset siis elivät vielä limbossa (Suoranta 2011; Yijälä & Nyman 2017), jossa ei enää olla varsinaisesti matkalla, mutta ei toisaalta vielä perilläkään, ja jossa tulevaisuus on hämärän peitossa. Pakomatkoille onkin tyypillistä, ettei fyysisen matkanteon päättymisen välttämättä tarkoita myös

päänsisäisellä tai henkisellä tasolla tapahtuvan matkan päättymistä (BenEzer & Zetter 2014, 307). Tässä vaiheessa oli kuitenkin jo selvää, että irakilaisille markkinoitu käsitys Suomesta nopean turvapaikkakäsittelyn maana ei pitänytkaan paikkaansa, eivätkä olot vastaanottokeskuksessa vastanneet matkan aikana luotuihin mielikuviin onnellisesta elämästä Euroopassa.

Vain yksi haastateltavista oli jo ehtinyt saada turvapaikkapäätöksen, joka oli kielteinen. Hän oli ainoa haastateltavista, joka oli saapunut maahan Venäjältä Sallan tai Raja-Joosepin raja-aseman kautta. Valtaosa haastatelluista ei vielä ollut osallistunut Maahanmuuttoviraston varsinaiseen turvapaikkahaastatteluun poliisilaitoksella, eli heidät oli puhuteltu ainoastaan alustavasti rajanylityksen yhteydessä. Arki suomalaisessa vastaanottokeskuksessa koostui lähinnä odottamisesta, nukkumisesta, ruoanlaitosta, TV:n katselusta ja yhteydenpidosta kotiin jääneisiin sukulaisiin ja ystäviin (ks. tässä teoksessa Nykänen ym.; Pöyhönen, Kokkonen & Tarnanen). Koska elämää Suomessa ei varsinaisesti voinut alkaa suunnitella ennen turvapaikkapäätöksen saamista, katsoivat monet irakilaiset menneeseen ja kävivät läpi kotimaan ja pakomatkan tapahtumia. Esimerkiksi juuri lukioista valmistunut parikymppinen Mustaq kertoi traumaattisesta tapahtumasta matkan varrelta: "Serbiassa näin lapsen kuolevan sen vuoksi, miten he kohtelevat ihmisiä. Vedessä oli paljon ihmisiä, ei kun ei vedessä vaan sateessa. Heillä oli niin kylmä ja he olivat litimärkiä ja lapsi kuoli aivan minun edessäni." Tällaiset kokemukset voivat aiheuttaa painajaisia ja levottomuutta, varsinkin kun vastaanottokeskuksessa vietetty aika tarjoaa vain vähän positiivisia kokemuksia.

Vastaanottokeskuksen ulkopuolella monet joutuivat perustelemaan sitä, miksi he olivat päättäneet matkustaa juuri Suomeen. Luonnontieteitä opiskellut 39-vuotias Ibrahim kertoo näin: "Joo, tiedäthän että kuljimme noin kymmenen maan läpi Euroopassa? Ja aina minulta kysytään, miksi Suomeen? ... Ja aina vastaan, joo, miksi Suomeen? Olisi Saksa, Iso-Britannia, suuria maita ... Mutta sanon heille ei, koska koulutus. [Suomi on] maailman ykkönen koulutuksessa." Pettymystä monille aiheutti kuitenkin se, kuinka vaikealta koulutukseen pääseminen Suomessa on. Esimerkiksi hyvien jatkokoulutusmahdollisuuksien perässä Suomeen tullut lääkäri Adam oli selvittänyt sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvirasta mahdollisuuksia työskennellä Suomessa jo heti saapumisensa jälkeen. Vaadittavan suomen kielen taidon oppiminen tuntui kuitenkin vaikealta, sillä edistyneen tason kielikursseja ei ollut hänen asuinpaikkakunnallaan tarjolla.

Koska tutkimuksemme haastattelut tehtiin englannin kielellä, valikoitui haastateltavaksi useita korkeasti koulutettuja ihmisiä eri aloilta. Pudotus hyvästä yhteiskunnallisesta asemasta tilanteeseen, jossa koulutettu muuttaja on hyväntekeväisyyden kohteena ja muiden armoilla, oli monille haastateltaville vaikea. Liiketaloustiedettä opiskellut 32-vuotias Hadi oli ollut yksityissektorin työpaikassa ja vaimo työskenteli opettajana. Perhe tienasi hyvin ja oli arjen turvattomuudesta huolimatta tyytyväinen elämäänsä Irakissa: "En halunnut lähteä Bagdadista. Mutta kun he tulivat taloomme, oli tilanne toinen." Hän kokee Suomen pettäneen irakilaiset ja katu syvästi sitä, että ei jäänyt matkan varrella Saksaan tai Ruotsiin. Hän ihmetteli sitä, että vaikka Irakin alueen sivilisaatio on tuhansia vuosia

vanhaa, eivät suomalaiset näe irakilaisia vertaisinaan, vaan suhtautuvat hänen perheeseensä alentuvasti tai jopa vihamielisesti. Myöskään työtä ei ole löytynyt eikä miehen osaamiselle näytä olevan käyttöä, vaikka hänellä on pitkä työura esimerkiksi tulkkina ja PR-alalla. Työmahdollisuuksien puute nousi tärkeimmäksi huolenaiheeksi myös IOM:n kyselyssä (IOM 2016b, 21) jossa 40 prosenttia Euroopassa oleskelevista irakilaisista turvapaikanhakijoista piti työtilannettaan joko epätyytyttävänä tai erittäin epätyytyttävänä. Myös Yijälän ja Nymanin (2017, 80–87) tutkimukseen osallistuneita irakilaisia stressasi alentunut elintaso ja riippuvuus yhteiskunnan avustuksista.

Mielikuvituksen keskeinen rooli muuttoliikkeitä vauhdittavana tekijänä ei pääty matkan päättymiseen. Irakiin jääneet perheet ja ystävät ovat arjessa läsnä matkapuhelinten ja tietokoneiden välityksellä, ja tuovat suomalaisen, samoja päivärutiineja toistavan vastaanottokeskuselämän rinnalle toisenlaisen, tuhansien kilometrien päässä eletyn todellisuuden. Yhdessä poikansa kanssa Suomeen saapunut Abu Bakr kertoo käyttävänsä pienestä vastaanottorahastaan liki kolmanneksen puhelinkuluihin: "Lataan puhelinta noin 20 eurolla kuukaudessa ja soitan hänelle. ... Kutsun tätä puhelinta, se on vaimoni [nauraa]. Koska joka kerran kun avaam tämän, näemme toistemme kasvot." Tämän liki jokapäiväisen kontaktin kautta molemmat osapuolet kuvittelevat uusia tulevaisuusnäkyymiä, jotka vaihtelevat sen mukaan, saako turvaa hakenut jäädä Suomeen vai joutuuko hän kenties palaamaan lähtöruutuun kotimaassaan tai etsiytymään jonnekin muualle.

Ottaen huomioon Suomen tiukentuneen turvapaikkalinjan on todennäköistä, että vain harva haastatteluihin osallistunut saa lopulta luvan jäädä. Vuonna 2016 Maahanmuuttovirasto teki irakilaisille turvapaikanhakijoille 15 138 päätöstä, joista myönteisiä oli 2 661 eli 17 prosenttia (Maahanmuuttovirasto 2017). Mikäli haastattelemistamme irakilaisista sama suhteellinen osuus olisi saanut joko turvapaikan tai oleskeluluvan toissijaisen suojelun perustella, saisi heistä kenties neljä tai viisi jäädä Suomeen. Koska haastatteluihin osallistuneista 20 oli kuitenkin kotoisin Bagdadista, jota Maahanmuuttovirasto on pitänyt turvallisena alueena, voi kielteisen päätöksen saavia olla enemmänkin. Näin ollen monelle Suomesta turvaa hakeneelle maa oli joko poikkeuksellinen kokemus ennen paluuta Irakiin tai vain välietappi matkalla, jonka määränpää on vielä tuntematon.

5.6. Johtopäätökset

Irak on konfliktimaa, jonka kansalaisiin kohdistuu Geneven pakolaissopimuksen tarkoittamaa vainoa (UNHCR 2011). Tämä näkyi myös haastattelemiemme turvapaikanhakijoiden kertomuksissa, vaikka jokainen niistä oli omalla tavallaan erityinen. Monet olivat lähteneet konkreettisesti pakoon moninaisten ryhmien välistä sotaa, väkivaltaa sekä henkilökohtaista uhkaa. Yhtä aikaa Irak hahmottui tutkimuksessamme tyypiksi esimerkiksi sekavaan tilaan joutuneesta alueesta, josta ihmisiä ajoivat muuttamaan sodan lisäksi alueelliset ja globaalit valtakamppailut, aggressiivinen kilpailu luonnon-

varoista, etnisten ryhmien välinen väkivalta, uskonnolliset ristiriidat, työttömyys ja taloudellinen epävarmuus. Jotkut haastattelemistamme turvapaikanhakijoista olivatkin lähteneet liikkeelle pikemminkin yleisen näköalattomuuden ja turvattomuuden vuoksi kuin paetakseen suoranaisia laajan mittakaavan taisteluja tai henkilökohtaista uhkaa esimerkiksi poliittisen toiminnan takia.

Haastattelemiemme irakilaisten erilaisia tarinoita yhdistävänä tekijänä on käsitys Suomesta ihmisoikeuksia kunnioittavana maana, jossa on vain vähän irakilaisia ja mahdollisuus saada turvapaikka nopeasti. Moni mainitsi olevansa pettynyt siihen, että niin moni muukin irakilainen oli päätenyt samaan maahan ja jopa samaan vastaanottokeskukseen, jossa kotimaan luokkahierarkiat ja etniset ja uskonnolliset erimielisyydet olivat siten läsnä. Ankea arki hiljaisten suomalaisten keskellä ja kuu-kausia kestävä odotus vastaanottokeskuksessa ei ollut se Eurooppa eikä se Suomi, jota muuttajat kuvittelivat mielessään Irakista lähtiessään ja pitkän matkansa aikana. Siitä huolimatta kukaan haastateltavista ei myöntänyt harkitsevansa paluuta Irakiin, vaan useimmat pitivät sitä täysin mahdottomana asiana. Pakomatkaista kerrotut tarinat eivät pelkästään kuvaa elettyä elämää, vaan ne ovat luovia rakennelmia ja tietystä spesifissä kontekstissa tehtyjä tulkintoja menneestä (Eastmond 2007, 250). Siten myös haastatteluhetken tilanne, jossa lopullisen turvapaikkapäätöksen vielä puuttuessa mielialat vaihtelivat toivosta epätoivoon, vaikutti siihen, kuinka matkatarinaa kerrottiin ja kuinka mennyt ja tuleva olivat haastateltujen kertomuksissa läsnä.

Ennen matkaan lähtöään monet olivat harrastaneet mielikuvamuuttamista: kuvitelleet itsensä Eurooppaan opiskelemaan, perustamaan perheen tai nähneet mielessään lastensa kasvavan rauhallisessa pohjoismaisessa demokratiassa. Sosiaalisesta mediasta saatu tieto vahvisti käsitystä siitä, että irakilaiset ovat tervetulleita Suomeen. Mielikuvissa etukäteen koettu uusi alku turvallisessa maassa, josta löytyy työtä ja koulutusta, näyttäisi kuitenkin valitettavasti jäävän monien irakilaisten kohdalla saavuttamatta. Orastava pettymys väärästä maavalinnasta ja epäily siitä, että matkaan käytetty aika ja raha olivatkin hukkaan heitettyä, kuului haastateltavien puheessa jo kesällä 2016. Kertomus matkasta, sen motiiveista ja paikasta kertojan elämäntarinassa muuttuu, jos turvapaikkapäätös on kielteinen. Tulevaisuuteen suuntaavissa ajatuksissa ei enää siinä asettuminen Suomeen, vaan katse on käännettävä jonnekin muualle.

Kiitokset

Luku ja siihen liittyvä aineistonkeruu on toteutettu osana vuoden 2016 alussa käynnistynyttä, Koneen säätiön rahoittamaa Matkalla ajassa ja paikassa – turvapaikanhakijat pohjoisessa Suomessa -tutkimushanketta (2016–2018). Kiitokset yhteistyöstä myös Suomen Punaisen Ristin vastaanottokeskusten työntekijöille ja etenkin haastatteluissa elämäntarinansa kertoneille turvapaikanhakijoille.

Lähteet

- Abdullah, 28-vuotias, yliopistotutkinto, haastattelu, toukokuu 2016
- Abu Bakr, 37-vuotias kirjanpitäjä ja kaupan omistaja, turvapaikanhakija, haastattelu, toukokuu 2016
- Adam, 26-vuotias lääkäri, turvapaikanhakija, haastattelu, toukokuu 2016
- Adel, 29-vuotias insinööri, turvapaikanhakija, haastattelu, kesäkuu 2016
- Al-Jazeera (2015) Finnish PM offers his home to asylum seekers. *Al-Jazeera*, 5.9.2015. Saatavilla: <http://www.aljazeera.com/news/2015/09/finnish-pm-offers-home-asylum-seekers-150905110149687.html>. Luettu 27.4.2017.
- EC (2015). European Commission Press Release IP/15/6228 Commission opens infringement procedure against Hungary concerning its asylum law. Brussels: EC, 10 December 2015. Saatavilla: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6228_en.htm Luettu 27.4.2017.
- Fatima, 26-vuotias opettaja, turvapaikanhakija, haastattelu, kesäkuu 2016
- FMR (2007). Special issue: Iraq's displacement crisis: the search for solutions. *Forced Migration Review*. June 2007. Saatavilla: www.fmreview.org/sites/fmr/files/FMRdownloads/en/FMRpdfs/Iraq/full.pdf. Luettu 27.4.2017.
- Frontex (2016). Eastern Mediterranean Route. Saatavilla <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/eastern-mediterranean-route/>. Luettu 27.4.2017.
- Galos, Eliza, Bartolini, Laura, Cook Harry & Naomi Grant (2017). Migrant Vulnerability to Human Trafficking and Exploitation: Evidence from the Central and Eastern Mediterranean Migration Routes. Geneva: International Organization for Migration (IOM). Saatavilla: http://migration.iom.int/docs/migrant_vulnerability_to_human_trafficking_and_exploitation_November_2017.pdf
- Hadi, 32-vuotias, tutkinto liiketaloustieteestä, turvapaikanhakija, haastattelu, kesäkuu 2016
- Hassan, 29-vuotias insinööri, turvapaikanhakija, haastattelu, toukokuu 2016
- Ibrahim, 39-vuotias, opiskellut luonnontieteitä, turvapaikanhakija, haastattelu, heinäkuu 2016
- IOM (2015). Displacement tracking matrix Iraq. European Migration Crisis Assessment, December 2015. Preliminary Findings. Geneva: International Organization for Migration (IOM).
- IOM (2016a). Mixed Migration Flows in the Mediterranean and Beyond. Compilation of available data and information. Reporting period 2015. Geneva: International Organization for Migration (IOM).
- IOM (2016b). Migration Flows from Iraq to Europe. Displacement Tracking & Monitoring (DTM). February 2016. Geneva: International Organization for Migration (IOM).
- Maahanmuuttovirasto (2016). Maahanmuuttoviraston myöntämät ensimmäiset oleskeluluvat ja Suomen kansalaisuuden saaneet 2015. Helsinki: Maahanmuuttovirasto. Saatavilla: http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot. Luettu 27.4.2017.

Maahanmuuttovirasto (2017). Turvapaikkapäätökset. Kaikki päätökset kansalaisuusk-sittain 2016. Helsinki: Maahanmuuttovirasto. Saatavilla: http://www.migri.fi/tie-toa_virastosta/tilastot/turvapaikka-_ja_pakolaistilastot. Luettu 27.4.2017.

Mahdi, 38-vuotias opettaja, turvapaikanhakija, haastattelu, toukokuu 2016

Muhammad, 29-vuotias insinööri, turvapaikanhakija, haastattelu, toukokuu 2016

Mustaq, 20-vuotias koululainen, turvapaikanhakija, haastattelu, toukokuu 2016

The Times (2014). Iraq death squads target Sunni victims by name. *The Times*, 5.6.2014 Saat-avilla: <http://www.thetimes.co.uk/tto/news/world/middleeast/iraq/article4139337>. ece Luettu 27.4.2017.

Time (2006). Where your name becomes a death sentence. *Time*, 10.7.2006. Saatavilla: <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,1212291,00.html>. Luettu 27.4.2017.

UNHCR (2011). Convention and protocol relating to the status of refugees. The UN Refu-gee Agency 60 Years. Geneva: UNHCR.

UNHCR (2016). Global Trends. Forced Displacement in 2015. Geneva: UNHCR.

UNHCR (2017). Desperate Journeys. Refugees and Migrants Entering and Crossing Europe via the Mediterranean and West Balkans routes. Geneva: UNHCR. Saatavilla: <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/53994>. Luettu 27.4.2016.

Yahua, 20-vuotias koululainen, turvapaikanhakija, haastattelu, toukokuu 2016

Yazid, 36-vuotias yrittäjä, turvapaikanhakija, haastattelu, toukokuu 2016.

Zayd, 29-vuotias opettaja, turvapaikanhakija, haastattelu, toukokuu 2016

Kirjallisuus

Agamben, Giorgio (2001). *Keinot vailla päämäärää*. Helsinki: Tutkijaliitto.

al-Khalidi, Ashraf & Victor Tanner (2007). Iraq Bleeds: The Remorseless Rise of Violence and Displacement. Special issue: Iraq's displacement crisis: the search for solu-tions. *Forced Migration Review*. Saatavilla: <http://www.fmreview.org/sites/fmr/files/FMRdownloads/en/FMRpdfs/Iraq/full.pdf>. Luettu 27.4.2017.

Benson, Mikaela (2012). How Culturally-significant Representations are Translated into Lifestyle Migration. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38, 1681–1696.

BenEzer, Gadi & Roger Zetter (2014). Searching for Directions: Conceptual and Method-ological Challenges in Researching Refugee Journeys. *Journal of Refugee Studies*, 28 (3), 297–318.

Castles, Stephen (2003). Towards a Sociology of Forced Migration and Social Transforma-tion. *Sociology*, 37 (1), 13–34.

Coe, Cati (2012). Growing Up and Going Abroad: How Ghanaian Children Imagine Trans-national Migration. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38, 913–931.

Carling, Jørgen (2002). Migration in the Age of Involuntary Immobility: Theoretical Reflec-tions and Cape Verdean Experiences. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 28, 5–42.

- Castles, Stephen, Hein de Haas & Mark Miller (2013). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. 5th edition. New York: The Guilford Press.
- Colgan, Jeff (2013). *Petro-Aggression. When Oil Causes War*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crawley, Heaven, Franck Düvell, Nando Sigona, Simon McMahon & Katharine Jones (2016a). *Unpacking a Rapidly Changing Scenario: Migration Flows, Routes and Trajectories across the Mediterranean*. MEDMIG Research Brief, No.1, Saatavilla: <http://www.medmig.info/research-brief-01-unpacking-arapidly-changing-scenario/>. Luettu 27.4.2017.
- Crawley, Heaven, Franck Düvell, Katharine Jones, Simon McMahon & Nando Sigona (2016b). *Destination Europe? Understanding the dynamics and drivers of Mediterranean migration in 2015*. MEDMIG Final Report. Saatavilla <http://www.medmig.info/destination-europe/>. Luettu 27.4.2017.
- Crawley, Heaven, Franck Düvell, Katharine Jones & Dimitris Skleparis (2016c). *Understanding the dynamics of migration to Greece and the EU: drivers, decisions and destinations*. MEDMIG Research Brief No.2. Saatavilla <http://www.medmig.info/research-brief-02-understanding-the-dynamics-of-migration-to-greece-and-the-eu/>. Luettu 27.4.2017.
- Czaika, Mathias (2015). Migration and Economic Prospects. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 41 (1), 58–82.
- Czaika, Mathias & Marc Votknecht (2012). *Migration as Cause and Consequence of Aspirations*. Oxford University International Migration Institute Working papers 57. Oxford: International Migration Institute (IMI).
- Dunn, Elizabeth. W., Noah D. Forrin & Claire. E. Ashton-James (2009). On the Excessive Rationality of the Emotional Imagination: A Two-systems Account of Affective Forecasts and Experiences. Keith Markman, William Klein, & Julie Suhr (eds.) *The Handbook of Imagination and Mental Simulation*. New York: Psychology Press, 331–346.
- Gill, Nick, Javier Caletério & Victoria Mason (2011). Introduction: Mobilities and Forced Migration. *Mobilities*, 6 (3), 301–316.
- Bez nec, Barbara, Mark Speer, & Marta Stojić Mitrović (2017). *Governing the Balkan Route: Macedonia, Serbia and the European Border Regime*. 5. Research Paper Series. Rosa Luxembourg Stiftung Southeast Europe. Saatavilla: <http://bordermonitoring.eu/wp-content/uploads/2017/01/5-Governing-the-Balkan-Route-web.pdf>. Luettu 27.4.2017.
- Bloch, Alice, Nando Sigona & Roger Zetter (2011). Migration Routes and Strategies of Young Undocumented Migrants in England. *Ethnic and Racial Studies*, 34 (2), 1286–1302.
- Eastmond, Marita (2007). Stories as Lived Experience: Narratives in Forced Migration Research. *Journal of Refugee Studies*, 20 (2), 248–64.
- Erensü, Asli Ikizoğlu & Zeynep Kaşlı (2017). A Tale of Two Cities: Multiple Practices of Bordering and Degrees of 'Transit' in and through Turkey. *Journal of Refugee Studies*, 29 (4), 528–548.

- Faist, Thomas (2000). *The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces*. Oxford: Oxford University Press.
- Faist, Thomas, Margit Fauser & Eveline Reisenauer (2013). *Transnational Migration*. Cambridge: Polity Press.
- Fargues, Philippe (2015). *2015: The Year We Mistook Refugees for Invaders*. Migration Policy Centre Policy Brief 2015/12. Florence: Migration Policy Centre, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, European University Institute.
- Fattah, Hala & Frank Caso (2009). *A Brief History of Iraq*. New York: Facts on File Inc.
- Goodwin-Gill, Guy, S. (2014). The International Law of Refugee Protection. Elena Fiddian-Qasmiyeh, Gil Loescher, Katy Long & Nando Sigona (eds.) *Oxford Handbook of Refugee & Forced Migration Studies*. Oxford: Oxford University Press, 36–47.
- Gulmohamad, Zana Khasraw (2014). The Rise and Fall of the Islamic State of Iraq and Al-Sham (Levant) ISIS. *Global Security Studies*, 5 (2), 1–11.
- Genç, Deniz. & Şirin Asli Öner (2016). Stuck in the Aegean: Syrians leaving Turkey. Ibrahim Sirkeci & Barbara Pusch (eds.) *Turkish Migration Policy*. London: Transnational Press London, 127–148.
- Hagen-Zanker, Jessica & Richard Mallett (2016). *Journeys to Europe. The Role of Policy in Migrant Decision-making*. ODI Insights. London: Overseas Development Institute (ODI).
- Hess, Sabine (2012). De-naturalising Transit Migration. Theory and Methods of an Ethnographic Regime Analysis. *Population, Space & Place* 18, 428–440.
- Hiro, Dilip (2003). *Iraq. A Report from the Inside*. London: Granta Books.
- Juntunen, Marko (2016). *Poikkeusajan sukupolvet — Irakilaispakolaisuus Suomessa*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Alueiden kehittäminen 31/2016. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Kaldor, Mary (2012). *New and Old Wars. Organized Violence in a Global Era*. Stanford: Stanford University Press.
- Koikkalainen, Saara & David Kyle (2015). Imagining Mobility: The Prospective Cognition Question in Migration Research. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 42, 759–76.
- Kunz, Egon Francis (1973). The Refugee in Flight: Kinetic Models and Forms of Displacement. *The International Migration Review* 7 (2), 125–146.
- Kyle, David & Saara Koikkalainen (2011). *Cognitive Migration: the Role of Mental Simulation in the (Hot) Cultural Cognition of Migration Decisions*. Decision Making for a Social World web conference, International Cognition and Culture Institute (LSE) & Philosophy, Politics and Economics Program, University of Pennsylvania.
- Kyle, David, Saara Koikkalainen & Tanaya Dutta Gupta (2018). Of Mobilities and Mindsets: Locating Imagination in Transnational Migration. Felicitas Hillmann, Ernst Spaan & Ton van Naerssen (eds.) *Trajectories and Imaginaries in Migration: the Migrant Actor in Transnational Space*. London: Routledge.
- Loewenstein, George, A. & Jennifer, S. Lerner (2009). The Role of Affect in Decision Making. Richard Davidson, Klaus Scherer & Hill Goldsmith (eds.) *Handbook of Affective Sciences*. Oxford: Oxford University Press, 619–642.

- Malkki, Liisa (2002). Mass Displacement and Globalized 'Problems of Organization'. *Ethnology*, 3 (3), 351–360.
- Metcalf-Hough, Victoria (2015). *The Migration Crisis? Facts, Challenges and Possible Solutions*. Briefing, October 2015. London: Overseas Development Institute (ODI).
- Nagy, Boldizsár (2016). Hungarian Asylum Law and Policy in 2015–2016: Securitization Instead of Loyal Cooperation. Special Issue: Constitutional Dimensions of the Refugee Crisis. *German Law Journal*, 17 (6), 1033–1082.
- Rainio, Minna (2015). *Globalisaation varjoisat huoneet. Kuulumisen ja ulossulkemisen tilat rajanylityksiä käsittelevissä liikkuvan kuvan installaatioissa*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Samers, Michael (2010). *Migration*. London: Routledge.
- Schacter, Daniel, Donna Rose Addis & Randy Buckner (2007). Remembering the Past to Imagine the Future: the Prospective Brain. *Nature Reviews Neuroscience* 8, 657–661.
- Schewel, Kerilyn (2015). *Understanding the Aspiration to Stay*. Oxford University International Migration Institute Working papers. Oxford: Oxford University International Migration Institute (IMI).
- Sirkeci, Ibrahim (2005). War in Iraq: Environment of Insecurity and International Migration. *International Migration* 43 (4), 197–214.
- Sirkeci, Ibrahim & Barbara Pusch (2016). Introduction: Turkish migration policy at a glance. Ibrahim Sirkeci & Barbara Pusch (eds.) *Turkish Migration Policy*. London: Transnational Press London, 9–22.
- Smith, Andrew (2006). 'If I Have No Money for Travel, I Have No Need': Migration and Imagination. *European Journal of Cultural Studies* 9, 47–62.
- Spencer, Liz, Jane Ritchie & William O'Connor (2006). Analysis: Practices, Principles and Processes. Jane Ritchie & Jane Lewis (eds.) *Qualitative Research Practice. A Guide for Social Science Students and Researchers*. London: Sage, 199–218.
- Suoranta, Juha (2011). *Vastaanottokeskus*. Helsinki: Into Kustannus Oy.
- Teo, Sin Yih (2003). Dreaming Inside a Walled City: Imagination, Gender and the Roots of Immigration. *Asian and Pacific Migration Journal* 12, 411–438.
- Tinti, Peter & Tuesday Reitano (2016). *Migrant, Refugee, Smuggler, Saviour*. London: Hurst & Company.
- Townsend, Jacob & Christel van Oomen (2015). *Before the boat. Understanding the Migrant Journey*. EU Asylum: Towards 2020 Project. Brussels: Migration Policy Institute.
- Van der Velde, Martin & Ton van Naerssen (2011). People, Borders, Trajectories: An Approach to Cross-Border Mobility and Immobility in and to the European Union. *Area* 43 (2), 218–224.
- Van der Velde, Martin & Ton van Naerssen (2015). The Threshold Approach Revisited. Martin Van der Velde & Ton van Naerssen (eds.), *Mobility and Migration Choices. Thresholds to Crossing Borders*. Aldershot: Ashgate.
- Yijälä, Anu & Maria Nyman (2017). *Living in limbo. Qualitative case study of skilled Iraqi asylum seekers in Finland*. Research Series 2017: 1. Helsinki: City of Helsinki Urban Facts.